

ההשלכות האפשריות של התפתחויות מטרדות אלה במזרח התיכון, על קהילות יהודיות בחו"ל.

במסגרת המאמץ השוטף של המכון לפתח מערכת מדדים הבוחנת מגמות מרכזיות בעם היהודי, הושק בהערכה השנתית של השנה שעברה לוח מחוונים המציג את מצב העם היהודי. לוח מחוונים זה מתמקד בחמישה ממדי מפתח: התפתחויות גיאופוליטיות והשלכותיהן על העם היהודי, דמוגרפיה, זהות והזדהות, קשרים חוץ ופנים קהילתיים ומשאבים חומריים. המדדים עודכנו בהערכה הנוכחית על מנת להציג - בעזרת ניתוח נלווה - כיצד הושפע כל אחד מחמשת הממדים מהתפתחויות השנה החולפת. אנו מודים למומחים שתרמו הערכות להבנת התמונה הכוללת.

21 הדילמות בחזית הגיאופוליטית, המוצגות בהמשך ההערכה, מחייבות גישה אסטרטגית עמוקה ותשומת לב קפדנית. בתחומים אחרים, כמו דמוגרפיה (בעיקר הודות למצב הילודה המעודד בישראל), עיצוב הזהות, קשרים חוץ ופנים קהילתיים, וכלכלה אנו ממשיכים לזהות שיפור קל ביחס לשנים קודמות. שיפור זה הוא תוצאת פעילותה של קבוצת מנהיגות מקצועית יהודית מחויבת, והמאמצים שהיא משקיעה בעשור האחרון.

מרבית החברים בקבוצת הנהגה זו, הנתמכת על ידי מנהיגים מתנדבים מסורים, מבוגרים דיים כדי לזכור את ימי השואה, את שנותיה הראשונות של התקומה

הערכת המצב השנתית 2012-2013 של המכון למדיניות העם היהודי, מצביעה על החרפת הדילמות והאתגרים הניצבים בפני מדינת ישראל והעם היהודי, כפי שתארנו בשנה שעברה. אמנם הסערה שפוקדת את המזרח התיכון מעצימה ומעגנת את חשיבותה של ישראל כאי של יציבות ודמוקרטיה במזרח התיכון, ואולם התפתחויות מהירות באזור - התגרענותה של איראן, מלחמת האזרחים והקריסה הפנימית בסוריה, כמו גם התפשטותה לעיראק וללבנון, העמקת המאבקים העדתיים בעולם המוסלמי, עלייתו של איסלאם פוליטי במצרים ובתוניס, והמחאה החילונית בתורכיה - כל אלה מציירים תמונה הפכפכה ושברירית.

האתגרים שהמזרח התיכון מזמן לישראל וההתמודדות עמם משפיעים לא רק על האיזור, אלא מאיימים גם על ביטחוננו של העם היהודי בעולם כולו. לכן, המכון ממליץ שבכול תהליך של קבלת החלטות הנוגע לאתגרים קיומיים אלה, תשולב באופן מובנה התייחסות להשלכות ההחלטה על הקהילות היהודיות בעולם והתחשבות בהן, כמו גם על היחסים עם ארה"ב כבת ברית של ממשלת ישראל. במקביל, נדרשים הארגונים היהודיים, הן ברמה המקומית והן ברמה הארצית, לפעולת היערכות ממוקדת לקראת אפשרות של צורך בניהול משברים בתחום הבטחוני. פעולה זו צריכה להיות מלווה במאמץ הסברתי ליהודי התפוצות על

הלאומית, ואת ניצחון ישראל במלחמת ששת הימים. חברים אלה יפנו בשנים הקרובות את מקומם ויעבירו את השרביט למנהיגות חדשה במסגרת חילופי הדורות. מצב זה מציב אתגר של ממש לעולם היהודי, הנדרש לזהות ולהכשיר את קבוצת העלית שתיטול את האחריות על ניווטו בדרכו לעבר אופק חדש של שגשוג ושלוש. מלבד החזון הנחוץ על מנת להתמודד עם אתגר זה מחוייבת ההנהגה הקיימת לנקוט גישה מעשית כדי לשלב את המתאימים ביותר לא רק בהנהגת הארגונים היהודים המרכזיים והפדרציות אלא גם במערכת הממשלית, בפוליטיקה ובזירה הבינ"ל.

ההערכה השנתית עוסקת במספר נושאים והתפתחויות נוספות:

1. תופעת הדה-לגיטימציה נגד ישראל חמורה מאוד, במיוחד לאור התנופה שצברה בזירה הבינ-לאומית. בשנית האחרונות נעשים מאמצים רבים על ידי ממשלת ישראל ועל ידי ארגונים יהודיים בעולם כדי להתמודד עם התופעה. גם המכון למדיניות העם היהודי ממשיך להשקיע מאמצים בתחום זה ומשלים בקרוב פרויקט מדיניות מקיף עבור המשרד לעניינים אסטרטגיים. על בסיס עבודה זו קוראת ההערכה השנתית לשיפור התיאום בין הגופים השונים המעורבים ולתכנון מכוון מעשה של תוכנית הפעולה הכוללת נגד הדה-לגיטימציה. לשם כך ממליץ המכון למדיניות העם היהודי לממשלת ישראל למנות שר בכיר, בכפיפות לראש הממשלה, אשר יישא באחריות הכוללת למאבק. יש להעניק לשר הממונה את הסמכויות ואת המשאבים הנחוצים, ולמנות לצידו מנהל פרויקט ומטה מצומצם כדי לסייע במשימה. השר האחראי יידרש לפתח אסטרטגיה וכלים אופרטיביים על מנת להתמודד מול הדה-לגיטימציה, תוך לימוד מסקנות והמלצות הגופים השונים שעוסקים בנושא, והובלת יישומן.

2. אחד הנושאים שממשיכים להיות מקור לדאגה ולדיונים נוקבים, הוא נישואי חוץ, יחד עם הסוגיות הנלוות לתופעה זו ובהן גירוי, קירוב בני משפחה לא יהודיים ואופן גידול הילדים. נושא זה נוגע לחיים היהודיים, כפי שאנו צופים שייראו בעתיד, ולהמשכיותה של הזהות היהודית. הערכה זו כוללת מחקר חדש ומקורי העוסק בסוגיה זו, במלאות שלוש שנה להחלטת התנועה הרפורמית האמריקאית להכיר כיהודים בצאצאים של זוגות מעורבים בהם האב יהודי והאם אינה יהודייה.

3. הפרק על יהדות אירופה מתמודד עם פרדוקס מורכב הכולל מצד אחד איום על החיים היהודיים ומצד שני סימנים של שגשוג יהודי תרבותי: עבור רבים מהיהודים בארה"ב ובישראל, אירופה נתפסת כמי שנמצאת על מסלול של אנטישמיות גוברת, התחזקות הימין הקיצוני, ומאבק ממוסד במנהיגים יהודיים מסורתיים כמו ברית מילה ושחיטה כשרה. למרות שרבים מקרב יהודי אירופה היגרו למדינות אחרות או שוקלים להגר אליהן, הגופים המייצגים אותם טרם יזמו תהליך של חשיבה אסטרטגית כלל אירופאית שתתן מענה להתפתחויות הללו.

4. ההערכה השנתית לשנת 2012-2013 מציגה מבט מעמיק ומעורר מחשבה על הבחירות האחרונות בארה"ב ובישראל ועל הממשלים החדשים שקמו בעקבותיהן.

5. כבר משנת 2003 מתמודד המכון עם נושא עליית כוחן של המעצמות האסייתיות. הכרזת ממשל אובמה על חשיבותו של הציר האסטרטגי עם אסיה מדגישה את חשיבותה של היבשת לעם היהודי ולישראל. ליהדות העולם תפקיד חשוב בחיזוק משולש היחסים הכולל את ישראל, אסיה והעם היהודי - בדגש על היחסים עם סין ועם הודו. יש לציין כי כבר עתה הסחר בין ישראל לבין סין הגיע לסכום של 10 מיליארד דולר.

במיוחד. הן מספקות תמונת מצב שנתית חיונית על התנועות והאירועים המשפיעים בעם היהודי, מציגות המלצות מדיניות מקיפות ומגובשות העונות לצרכים העכשוויים ועשויות להכין אותנו להתמודדות עם אתגרי העתיד. גם הפעם, ההערכה השנתית בהחלט ממלאת תפקיד קריטי זה. אנו מבקשים להביע סיפוק מכך שבעשור האחרון ממשלת ישראל, בראשותו של ראש הממשלה, מאפשרת למכון למדיניות העם היהודי להציג בפניה מידי שנה למשך מספר שעות את ממצאי ההערכה השנתית, ובכך מדגישה את חשיבותה. במקביל, כבכל שנה, אנו מתדרכים את הארגונים היהודיים המרכזיים בתפוצות ומציגים גם להם את הערכתנו על המצב והדינאמיקות בעם היהודי.

מאז 2004 בוחנת ההערכה השנתית של המכון את האתגרים המשמעותיים ביותר העומדים בפני העולם היהודי. המסקנה החוזרת מהערכות אלה היא כי ישנה אחריות משותפת להבטחת עתיד יהודי משגשג המוטלת בחלקה על כתפי ממשלת ישראל ובחלקה על יהדות התפוצות. רק אחדות פעולה וחשיבת עומק של מקבלי החלטות בישראל ובארגונים היהודיים, בשיתוף הוגי דעות, ראשי הזרמים השונים ביהדות ואנשי מוסר, יכולים להבטיח את השגת המטרה. מציאות זו מדגישה את הצורך להרחיב מנגנוני התייעצות במגמה לקיים פורום קבוע לצורך ניהול דו-שיח מסודר יותר ומעמיק יותר של כל הגורמים הפועלים לשיגשוג העם היהודי.

מבין פעולותיו ופרסומיו של המכון למדיניות העם היהודי, ההערכות השנתיות הן משמעותיות

אבינועם בר-יוסף

נשיא

דניס רוס

יושבי ראש מועצת המנהלים והוועדה המקצועית המנחה

סטוארט אייזנשטאט